

بررسی تأثیرات توریسم در برنامه‌ریزی نواحی روستایی^۱

محمدشریف شهیدی* - دانشجوی دکتری مهندسی معماری، دانشگاه تربیت مدرس

زهرا السادات اردستانی - کارشناس ارشد شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس

محمد مهدی گودرزی سروش - دانشجوی دکتری مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

پذیرش مقاله: ۱۳۸۶/۱۱/۱۶ تأیید نهایی: ۱۳۸۷/۱۱/۲

چکیده

به منظور توسعه پایدار روستایی و برخوردار کردن روستاییان از معیشت پایدار، می‌توان از فعالیت‌های مکمل کشاورزی در روستاها بهره گرفت که در این میان توریسم روستایی، امکان افزایش درآمد خانوارهای روستایی، اشتغال‌زایی و جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی را در بستر بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل خدمات و تسهیلات رفاهی در روستا، فراهم می‌کند. از سویی دیگر، برخوردار کردن روستاهای ایران از جاذبه‌های طبیعی، منابع و پتانسیل‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، التزامی در توسعه توریسم روستایی به شمار می‌رود. تلاش شده است تا علاوه بر ارزیابی و بازنگری رویکرد راهبردی در توریسم روستایی، در چارچوب مدل S.W.O.T. به تبیین جایگاه توریسم در توسعه روستایی پرداخته شود تا میزان و نوع مداخله احتمالی برای ارزیابی و مکان‌گزینی توریسم در فرایند توسعه توریسم روستایی در روستای لواسان، مورد بررسی و بازبینی قرار گیرد. داده‌های استفاده شده در این تحقیق براساس اطلاعات و آمار و همچنین نظریات کارشناسان امر جمع‌آوری شده است. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند در روند ارزیابی توسعه توریسم روستایی منطقه مورد مطالعه (روستای لواسان) - برنامه‌ریزی، طرح‌ریزی و اجرا - مورد استفاده قرار گیرد تا پیشینه کارآمدی در دستیابی به اهداف توریسم روستایی در فرایند توسعه روستایی فراهم آید.

کلیدواژه‌ها: توریسم روستایی، توسعه روستایی، لواسان، عوامل راهبردی، S.W.O.T.

مقدمه

با گسترش روزافزون مهاجرت‌های روستایی، کاهش درآمد خانوارهای روستایی، و افول کشاورزی روستایی، نیازی روزافزون به فعالیتی جایگزین و در عین حال مکمل برای کشاورزی، در نواحی روستایی احساس می‌شود تا به منظور توسعه پایدار روستایی، امکان بهره‌مندی روستاییان از «معیشت پایدار» فراهم آید، که این خود بهبود «کیفیت زندگی» و «رضایتمندی روستایی» را به همراه دارد. از سویی دیگر، برنامه‌ریزی توسعه روستایی نیازمند فرایند ارزیابی و بازنگری در

۱. این مقاله حاصل طرح پژوهشی با عنوان «امکان‌سنجی گردشگری روستایی» است که با همکاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان صورت گرفته است.

حوزه اندیشه انتقادی توسعه روستایی است تا امکان شکل‌گیری بهترین راهکارهای مداخله در نواحی روستایی، برای کارآمدی نتایج حاصل از روند برنامه‌ریزی توسعه فراهم آید. التفات به جایگاه صنعت توریسم در توسعه روستایی، از آن رو اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از منابع طبیعی و انسانی، علاوه بر امکان رشد اقتصادی، به ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی پرداخت و گامی در مسیر بهبود شرایط زیست‌محیطی و پاسداشت موارث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در روستاها برداشت. این امر در روستاهایی که فعالیت‌های کشاورزی به دلیل شرایط اقلیمی و یا سایر شرایط، از امکانی چون بهره‌مند شدن از کشاورزی بهینه و یا میزان درآمد مطلوب محروم می‌مانند، اهمیت بیشتری می‌یابد. علاوه بر این، توریسم روستایی می‌تواند موجبات بهبود فرایند توسعه روستایی را با ایجاد فعالیت مکمل بخش کشاورزی، اشتغال‌زایی و افزایش درآمدهای خانوارهای روستایی در بستر مشارکت‌سازی روستایی در فرایند پذیرش توریسم امکان‌پذیر سازد. این خود نیازمند پژوهشی درباره تأثیرات مثبت و تبعات منفی آن در زندگی روستایی است که رویکرد پژوهش حاضر را هم تشکیل می‌دهد. از سویی دیگر، ایران با دارا بودن شرایط متنوع آب‌وهوایی و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی و اقلیمی و همچنین گسترش آداب و رسوم محلی، این توانمندی را دارد تا با شناسایی و ارزیابی جایگاه توریسم و شناسایی نقاط قوت و ضعف توسعه توریسم روستایی، فرصت‌هایی را از دل تهدیدهای موجود فراهم آورد تا موجب توسعه روستایی پایدار و بهره‌مند شدن نسل‌های امروز و آینده از معیشت پایدار و پتانسیل‌های موجود در ساختار اقتصادی و اقلیمی و اجتماعی روستا گردد. در این تحقیق تلاش شده است تا با بررسی، ارزیابی و بازنگری تأثیرات مثبت و تبعات منفی گسترش توریسم در نواحی روستایی و با بیان روند توسعه روستایی پایدار، امکان تعمیم و به‌کارگیری نتایج این پژوهش برای فرایند برنامه‌ریزی و ارزیابی توریسم روستای مورد مطالعه، فراهم شود.

فرصیات تحقیق

۱. گسترش توریسم در نواحی روستایی منطقه مورد مطالعه، به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی منجر به ایجاد توسعه در محیط روستایی می‌شود.
۲. الگوهای مناسب گسترش توریسم برای دستیابی به توسعه روستایی در منطقه مورد مطالعه وجود دارد.

روش تحقیق

برای دستیابی به فرضیه‌های تحقیق، از روش‌های پیمایش (روش زمینه‌یابی با هدف‌های توصیفی و اکتشافی) و روش تحلیلی - توصیفی از طریق تحلیل آثار و پیامدهای، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و محیطی در نواحی روستایی استفاده شده است. در مرحله بعد با توجه به اطلاعات ثانویه موجود، به بررسی چگونگی وضعیت توریسم و تأثیرات آن در جامعه مورد مطالعه پرداخته شده و سپس به منظور جلوگیری از مخفی ماندن در این تحقیق روش اکتشافی مورد استفاده قرار گرفته است. در نهایت با توجه به تجزیه و تحلیل‌های آماری اطلاعات جمع‌آوری شده و برنامه‌ریزی راهبردی به‌وسیله مدل SWOT، راهبردهای مناسب برای توسعه توریسم در منطقه مورد مطالعه ارائه گردیده و از روش تحقیق کاربردی استفاده شده است.

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق عبارت‌اند از خانواده‌های ساکن در روستای لواسان کوچک، مسئولان

دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با روستا. لازم به ذکر است که در این دهستان تعداد ۱۴ روستا وجود دارد که در مجموع دارای تعداد ۷۹۰ خانوار هستند که از کل این خانواده‌ها مصاحبه به عمل آمده است. به‌منظور انتخاب نمونه از بین گردشگران، در طی یک هفته برآوردی از میزان ورود گردشگران به این ناحیه از مسئولان مرتبط به‌دست آورده شد و سپس از میانگین آنها - که تعداد ۱۱۴۰ را شامل می‌شود - تعداد ۱۴۴ به عنوان نمونه انتخاب گردید. گفتنی است در مورد مسئولان، به‌علت اینکه تعدادشان کم بود، سعی شد تا برای همگی آنها پرسش‌نامه تهیه گردد.

واژه‌های عملیاتی تحقیق

تعریف توریسم (گردشگری)

توریسم به مجموعه فعالیت‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که به‌شکلی مرتبط با فرد گردشگر صورت می‌گیرد، به‌همراه کلیه فعالیت‌هایی که گردشگران در هنگام مسافرت به مکانی خارج از محل سکونت‌شان انجام می‌دهند. بنابراین ویژگی اصلی توریسم این است که در درجه اول، به سفری اطلاق می‌شود که دور از خانه یا محل کار است؛ و دوم، اقامت کوتاه‌مدتی است که گاهی ممکن است بدون توقف شبانه باشد.

تعریف توریسم روستایی

توریسم روستایی به مجموعه فعالیت‌ها و خدماتی گفته می‌شود که برای شخص گردشگر به‌هنگام مسافرت به مناطق روستایی انجام می‌گیرد، و می‌تواند شامل توریسم کشاورزی، توریسم مزرعه، توریسم طبیعی و توریسم فرهنگی باشد.

جدول ۱. رویکرد راهبردی: نقاط ضعف و قوت اقتصادی در توسعه توریسم روستایی

مطالعات و تحقیقات	نقاط ضعف	نقاط قوت
Caslake, 1993_Colvin, 1994_De Vidas, 1995 Burlo, 1996_Borman, 1999_Echtner, 1999_Honey, 1999. Stonza, 1999_Hatton, 1999_Zepp el, 1998_Rodriquez, 1999-chrit, 1998- Drumm, 1998_ Matzke, 1996_ Schaller, 1998_ Edington, 1997_Nabane, 1996_ Gunn, 1988_ Woods, 2000. Campanhola, 1999_ Fleischer, 2002_Kumar Verma, 2004 Blangy, 2004_ Oppermann, 1996_DOT, 1995_ Edgell, 2006	انسداد منافع اقتصادی به‌وسیله نخبگان محلی افزایش نرخ / قیمت مواد غذایی و زمین	افزایش میزان درآمد خانوارهای روستایی / فروش محصولات کشاورزی / تولید و فروش صنایع دستی ایجاد فرصت‌های اشتغال برابر برای ساکنان روستایی
	بهره‌برداری نیروهای غیرروستایی از منافع اقتصادی در مناطق روستایی	تشکیل و توزیع متعادل سرمایه‌های عمومی در جوامع روستایی / بهبود توسعه پروژه‌های روستایی
	ایجاد شکاف بین جوامع روستایی بر اثر توزیع درآمد و سطح و توزیع توسعه توریسم کوتاه‌مدت بودن و یا کم‌اهمیتی فرصت‌های شغلی ایجادشده به‌وسیله توریسم روستایی	

تعریف توسعه روستایی

توسعه روستایی فرایندی است که منجر به ارتقای توانایی روستاییان برای کنترل محیطشان بشود و خاستگاه آن کاربرد وسیع‌تری باشد که این‌گونه کنترل را تضمین می‌کند (خیاطی، ۱۳۸۲، ۴۳). بنابراین، توسعه روستایی پدیده‌ای است که مؤلفه‌های نهادی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، تکنولوژیکی و فیزیکی را - که می‌بایست به‌طور همه‌جانبه ارتقا یابند تا زمینه بهبود کیفیت زندگی اجتماعی و اقتصادی ساکنان روستا فراهم گردد - دربرمی‌گیرد.

جدول ۲. رویکرد راهبردی: نقاط ضعف و قوت اجتماعی و فرهنگی در توسعه توریسم روستایی

مطالعات و تحقیقات	نقاط ضعف	نقاط قوت
Mansperger, 1995 - Hitchcock, 1997-DOT, 1995-Dainel, 1998 - Echtner, 1999-Oppermann, 1996 - DOT, 1993 - Swarbrooke, 1996.	برانگیختن دل‌بستگی و تقویت پایبندی روستاییان به آداب و رسوم محلی: سبک معماری / شیوه زندگی سنتی / صنایع دستی و کشاورزی / پوشاک / آوازاها و رقص‌ها	تغییر در الگوی سنتی تربیتی کودکان
	تأسیس و تقویت مؤسسات اداری و مدیریتی در روستا	افزایش میزان کار برای زنان
	جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی	افزایش تکدی و درخواست کمک از گردشگران / عدم خویشن‌باوری
	افزایش فرصت‌های شغلی و احساس استقلال در زنان روستایی	از بین بردن شیوه زندگی روستایی، تضعیف پایبندی روستاییان به آداب و رسوم محلی و بومی
	امکان تعامل روستاییان با مردم خارج از گروه فرهنگی روستایی	احساس نگرانی از وضعیت ظاهری، پوشاک و رفتارهای نادرست گردشگران
	افزایش توانایی‌های جوانان در اداره سکونت‌گاه‌های روستایی	تقلید جوانان روستایی از گردشگران و افزایش کالاهای تجملاتی شهری
	تجدید حیات نقش بزرگان محلی برای انتقال فرهنگ سنتی به نسل‌های بعدی روستایی	تقسیم روستا به وسیله کارمندان غیربومی ادارات / شکست مؤسسات
	افزایش تمایل جوانان روستایی برای اشتغال در فعالیت‌های سنتی روستایی	

برنامه‌ریزی راهبردی یا استراتژیک

برنامه‌ریزی راهبردی شیوه‌ای است نظام‌یافته به‌منظور تصمیم‌گیری و اجرای فعالیت‌ها در خصوص شکل‌دهی رهنمود یک سیستم، کارکرد و علل آن. سیستم می‌تواند شهر یا منطقه یا ایالت و یا وظیفه‌ای چون حمل‌ونقل یا آموزش و نظایر اینها باشد (مرادی مسیحی، ۱۳۸۱، ۸). بنابراین برنامه‌ریزی می‌بایست:

۱. سکونتگاه‌ها و جوامع را در دوره‌ای طولانی هدایت کند،
۲. بر پایه ارزیابی واقع‌گرا از منابع محیط باشد، و
۳. مبتنی بر مشارکت گروه‌ها، شرکا، و ذی‌نفع‌ها در سکونتگاه‌ها باشد (McClaren, 1996, PN.1).

جدول ۳. رویکرد راهبردی: نقاط ضعف و قوت زیست‌محیطی در توسعه توریسم روستایی

مطالعات و تحقیقات	نقاط ضعف	نقاط قوت
Hitchcock, 1993_Smith, 1994_ W all, 1996_ Sears, 1992_ Fleischer, 2002_ Edgell, 2006_ Woods, 2000_ Prochazka, 2004_ Sweeting, 1999.	نابودی و تخریب زیست - بوم‌ها یا اکوسیستم‌های گیاهی	افزایش ادراک روستاییان از التزام نگه‌داشت و حفاظت محیط زیست روستایی
	فرسایش خاک	حفاظت از محیط زیست و حیات‌وحش
	از بین رفتن درختان و جنگل‌های اطراف نواحی روستایی	بهبود زیرساخت‌های روستایی و محورهای ارتباطی با پاسداشت محیط
	افزایش زباله و انباشتگی آشغال در محیط زیست روستایی	
	آلودگی منابع آب	

بررسی پژوهش‌های مربوط به موضوع تحقیق

برای ارزیابی، به تأثیرات و تبعات طرح‌های گردشگری در توسعه نواحی روستایی اشاره می‌شود. در ستون اول جداول زیر نوع نقاط قوت و در ستون دوم نقاط ضعف این امر آورده شده است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود با رجوع به مجموعه تأثیرات و تبعات اشاره شده در این تحقیق، در هر نمونه مکان‌یابی یا در فرایند برنامه‌ریزی توریسم روستایی به این موارد توجه شود که حاصل حوزه اندیشیدگی انتقادی به رویه گردشگری روستایی براساس تحلیل عوامل استراتژیک است.

تحلیل محدوده تحقیق

در این بخش به نتایج مطالعه درخصوص دهستان لواسان کوچک به‌عنوان نمونه مورد مطالعه پرداخته شده است: استان تهران با وسعتی حدود ۱۸۹۵۶ کیلومترمربع بین ۳۴ تا ۳۶/۵ درجه عرض شمالی و ۵۰ تا ۵۳ درجه طول شرقی واقع شده است. بر پایه آخرین تقسیمات کشوری، استان تهران در سال ۱۳۷۹ دارای ۹ شهرستان، ۲۲ شهر، ۲۸ بخش، ۷۳ دهستان و ۱۹۴۷ آبادی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۹، ۱). شهرستان شمیران یکی از شهرستان‌های این استان است که در شمالی‌ترین بخش استان تهران واقع شده و مرکز آن تجریش است. این شهرستان دارای دو بخش به نام‌های لواسان (گلندوک) و فشم و ۳ دهستان به نام‌های لواسان بزرگ، لواسان کوچک و رودبار است. دهستان لواسان کوچک یکی از سه دهستان شهرستان شمیرانات است که در محدوده بخش لواسانات قرار دارد، و از شمال و شمال شرق به بخش لاهیجان شهرستان آمل و از جنوب و از غرب به دهستان سیاهرود و از شرق به شهر تهران و دهستان اوشم و فشم محدود می‌شود.

ازجمله مزیت‌های هر منطقه در مقایسه با مناطق دیگر و مناطق رقیب در زمینه جذب گردشگر و توسعه توریسم، موقعیت جغرافیایی آن از لحاظ دسترسی‌ها، توقف‌های بین‌راهی و همچنین وسعت و چگونگی استقرار سکونتگاه‌ها و جاذبه‌ها نسبت به یکدیگر است، که در این منطقه با توجه به نزدیکی آن به تهران و دسترسی آسان و سایر موارد دارای

موقعیت مطلوبی در جهت جذب گردشگر است. در این دهستان وجود جنگل‌های طبیعی و مصنوعی، مراتع، دره‌های سرسبز و زیبا، باغ‌های زیبا و سیاحتی چمنزارها و محیط‌های حیات‌وحش به‌عنوان مقاصد تفریحی و سیاحتی مزیتی برای جذب گردشگر محسوب می‌شود.

پارک جنگلی سد لتیان: این پارک در شرق دریاچه سد لتیان قرار گرفته است و از آن به‌عنوان تفریحگاه در اطراف تهران و لواسان استفاده می‌شود.

پارک جنگلی تلو: این پارک در جنوب شهر لواسان و غرب دریاچه سد لتیان واقع شده است. البته در این پارک جنگلی تجهیزات کافی برای تفریح و گردش وجود ندارد و تراکم در آن پایین است (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۶، ۳۶۴).

براساس مطالب ذکرشده در مقاله، هدف توسعه روستایی تنها بهبود فرصت‌های اقتصادی نیست و ارتقای سازماندهی اجتماعی، حفاظت میراث بومی، آداب و رسوم فرهنگی و بهبوددهی خدمات و تسهیلات رفاهی، همراه با نگهداشت و حفاظت محیط زیست روستایی نیز مد نظر قرار می‌گیرد. دهستان لواسان کوچک از جمله مناطقی است که نقاط قوت و پتانسیل‌های اجتماعی و فرهنگی و تاریخی زیادی دارد که از آن جمله می‌توان به سابقه تاریخی آن اشاره کرد، که به اختصار چنین است: ورود آریایی‌ها و ساکن شدن در این نواحی در مکان‌های متعددی همچون قلعه دختر ضحاک در تپه برگ، قصر ضحاک در تپه شورکاب، گورستان زرتشتیان، تپه کله قندی، قصر تاج‌الدین و تپه حصارک در جنوب گلندوک (لواسان) و نیز مسجد امام حسن عسگری؛ و نیز فرهنگ و آداب و رسوم قدیمی و سنتی که هنوز بعضی از آنها همچون نوع زبان، مسکن و پوشاک و نظایر اینها باقی مانده‌اند. شناخت محیط موردنظر برای گسترش توریسم و مسائلی که با آن مواجه است و احتمالاً پیشرفت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد، جنبه اساسی فرایند برنامه‌ریزی به‌شمار می‌آید.

منطقه مورد مطالعه دارای پتانسیل‌ها و توانایی‌های گوناگونی برای توسعه گردشگری است، همچون موقعیت جغرافیایی مناسب (نزدیکی به مراکز پرجمعیت)، آب‌وهوای معتدل کوهستانی و خنک در فصل تابستان، پوشش گیاهی مزارع و باغات، رودخانه‌ها، چشمه‌ها، دریاچه سد لتیانف مناظر روستایی جالب. به‌علاوه، این ناحیه دارای ضعف‌ها و کاستی‌هایی برای گسترش و توسعه توریسم است که از جمله می‌توان به رطوبت و بارندگی کم در فصل تابستان، خصوصی بودن باغ‌ها و مزارع و محدودیت استفاده از آنها، شیب زیاد دامنه کوه‌ها، محدودیت‌های ویژه برای استفاده از ساحل دریاچه و ساحل رودخانه و نظایر اینها اشاره کرد.

یافته‌های تحقیق

در این قسمت با توجه به پرسش‌های اصلی و فرضیه تحقیق، به تبیین تغییرات اجتماعی، اقتصادی، محیطی در جهت گسترش توریسم پرداخته شده است. در این زیرشاخص‌ها به بیان نقاط قوت و ضعف در پژوهش‌های مربوط به موضوع تحقیق و ارائه فرضیه H_0 در برابر فرضیه H_1 و آزمون آن پرداخته شده است. نتایج نظرسنجی‌ها براساس آزمون‌های آماری کندال و گاما صورت گرفته است.

H_0 = رابطه معناداری بین گسترش توریسم در نواحی روستایی در بروز تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی نواحی روستایی وجود ندارد.

H_1 = رابطه معناداری بین گسترش توریسم در نواحی روستایی در بروز تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی نواحی روستایی وجود دارد.

به‌منظور بررسی متغیرهای مختلف اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، در ادامه به بیان فرضیات فرعی و آزمون آنها در تحقیق پرداخته شده است.

جدول ۴. تبیین رابطه بین توریسم و مؤلفه‌های اقتصادی

ردیف	شماره فرضیه	عنوان متغیر	میزان احتمال محاسبه‌شده از دیدگاه مردم	نتیجه آزمون	میزان احتمال محاسبه‌شده از دیدگاه مسئولان	نتیجه آزمون
۱	۱-۱	افزایش اشتغال در بخش	۰/۴۴۲	تأیید H_0	۰/۰۲۱	رد H_0
۲	۱-۱	اشتغال زنان	۰/۶۹۷	تأیید H_0	۰/۳۱۱	تأیید H_0
۳	۱-۱	اشتغال جوانان	۰/۶۵۸	تأیید H_0	۰/۰۴۹	رد H_0
۴	۱-۱	جذب نیروی مازاد	۰/۰۱۱	رد H_0	۰/۸۸۲	تأیید H_0
۵	۱-۱	فرصت‌های شغلی در	۰/۰۲۷	رد H_0	۰/۰۳۷	رد H_0
۶	۱-۱	افزایش درآمد	۰/۰۰۱	رد H_0	۰/۰۲۸	رد H_0
۷	۱-۱	کاهش فاصله طبقاتی	۰/۷۸۴	تأیید H_0	۰/۷۱۶	تأیید H_0
۸	۱-۱	افزایش قدرت خرید	۰/۰۲۲	رد H_0	۰/۰۲۹	رد H_0
۹	۱-۱	افزایش قیمت اراضی	۰/۰۱۹	رد H_0	۰/۰۴۹	رد H_0

جدول ۵. تبیین رابطه بین توریسم و مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی

ردیف	شماره فرضیه	عنوان متغیر	میزان احتمال محاسبه‌شده از دیدگاه مردم	نتیجه آزمون	میزان احتمال محاسبه‌شده از دیدگاه مسئولان	نتیجه آزمون
۱	۲-۱	استفاده از کالاها و وسایل	۰/۰۱۲	رد H_0	۰/۵۷۳	تأیید H_0
۲	۲-۱	تغییر در نوع نگرش مردم	۰/۰۰۵	رد H_0	۰/۶۷۵	تأیید H_0
۳	۲-۱	جلوگیری از مهاجرت نیروی	۰/۰۰۰	رد H_0	۰/۰۴۱	رد H_0
۴	۲-۱	افزایش انگیزه جوانان جهت	۰/۱۰۹	تأیید H_0	۰/۰۹۰	تأیید H_0
۵	۲-۱	افزایش حس تعلق خاطر مردم	۰/۰۱۹	رد H_0	۰/۰۳۶	رد H_0
۶	۲-۱	افزایش انگیزه ماندگاری در	۰/۱۱۲	تأیید H_0	۰/۰۴۱	رد H_0
۷	۲-۱	کاهش مهاجرت روستاییان به	۰/۱۴۶	رد H_0	۰/۰۴۲	رد H_0
۸	۲-۱	افزایش سطح آگاهی و دانش	۰/۰۹۳	تأیید H_0	۰/۰۲۸	رد H_0
۹	۲-۱	احساس مسئولیت مردم روستا	۰/۰۳۸	رد H_0	۰/۲۸۶	تأیید H_0
۱۰	۲-۱	معرفی آداب و رسوم منحصر	۰/۰۲۳	رد H_0	۰/۰۲۱	رد H_0
۱۱	۲-۱	بهبود سطح آموزش، بهداشت	۰/۱۱۲	تأیید H_0	۰/۰۴۵	رد H_0
۱۲	۲-۱	حمایت از پویایی و گسترش	۰/۰۰۰	رد H_0	۰/۰۲۶	رد H_0
۱۳	۲-۱	افزایش مشارکت مردم روستا	۰/۱۷۶	تأیید H_0	۰/۱۲۷	تأیید H_0

جدول ۶. تبیین رابطه بین توریسم و مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی

ردیف	شماره فرضیه	عنوان متغیر	میزان احتمال محاسبه شده از دیدگاه مردم	نتیجه آزمون	میزان احتمال محاسبه شده از دیدگاه مسئولان	نتیجه آزمون
۱	۳-۱	کاهش اراضی زیر کشت	۰/۰۰۱	رد	۰/۰۲۶	رد
۲	۳-۱	گسترش خانه‌های بیلاقی	۰/۰۰۵	رد	۰/۰۴۰	رد
۳	۳-۱	کاهش گونه‌های گیاهی	۰/۰۰۶	رد	۰/۲۵۰	تأیید
۴	۳-۱	افزایش سهولت دسترسی به	۰/۰۱۲	رد	۰/۰۴۹	رد
۵	۳-۱	ایجاد فضاهای درمانی بهداشتی	۰/۰۵۴	تأیید	۰/۰۳۹	رد
۶	۳-۱	ایجاد اقامتگاه هتل‌ها	۰/۲۲۹	تأیید	۰/۲۶۰	تأیید
۷	۳-۱	افزایش فضاهای تفریحی	۰/۰۶۸	تأیید	۰/۰۲۶	تأیید

بر این اساس می‌توان گفت که از مجموع ۲۹ شاخص اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی مورد بررسی به‌منظور مطالعه تأثیرات توریسم از دیدگاه مردم، ۱۶ شاخص و از دیدگاه مسئولان ۱۸ شاخص مورد تأیید قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل SWOT برای توسعه صنعت توریسم در منطقه لواسان کوچک

براساس جداول درج شده و با توجه به مزایا و پتانسیل‌های متعدد و نیز برخی از محدودیت‌ها، می‌توان با برنامه‌ریزی و توسعه مکان‌های اقامتی و رفاهی، مراکز بین راهی، مراکز درمانی بهداشتی، مراکز اطلاعات برای گردشگران، و تجهیز مسیرهای توریستی روستایی دست به اقدامات مؤثری در زمینه توسعه توریسم زد.

از این‌رو با شیوه تجزیه و تحلیل SWOT با شناسایی قوت‌ها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و تهدیدها، می‌توان موضوعات و مسائلی را که برای آینده اولویت و اهمیت بیشتری دارد، و اهداف نهایی و راهبردهای مناسب توسعه توریسم را براساس آنها استنتاج کرد که در ادامه به تبیین آنها پرداخته می‌شود.

تدوین اهداف راهبرد (نهایی) توریسم روستایی

موارد زیر برای توسعه توریسم در ناحیه مورد مطالعه به‌عنوان اهداف راهبردی و نهایی مورد توجه قرار گرفته‌اند:

۱. دستیابی به اهداف توسعه روستایی (ایجاد اشتغال، درآمد، امنیت، مشارکت مردم و مانند اینها)،
۲. ملاحظات اکولوژیکی و زیست‌محیطی توریسم در ناحیه مورد مطالعه (کاهش مخاطرات طبیعی و اجتماعی، فرهنگی و تقویت آثار مثبت توریسم در طول فرایند برنامه‌ریزی)،
۳. استفاده از منابع و امکانات موجود و بالقوه به‌منظور توسعه توریسم پایدار روستایی از قبیل جاذبه‌ها، امکانات و خدمات، منابع انسانی و محیطی و نیازهای دیگر گردشگران، و
۴. بهینه ساختن و توزیع مناسب منافع اقتصادی و اجتماعی توریسم در بین ساکنان روستاها (از قبیل درآمد، اشتغال، و مانند اینها).

جدول ۷. رویکرد عوامل راهبردی SWOT در منطقه لواسان کوچک

تهدیدها	فرصت‌ها	ضعف‌ها	نقاط قوت	
<ul style="list-style-type: none"> افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین و بالطبع افزایش بار مالی به‌منظور ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری و مقرون به صرفه نبودن آنها 	<ul style="list-style-type: none"> افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این مناطق 	<ul style="list-style-type: none"> عدم تمایل مردم منطقه به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به‌دلایل مختلف از جمله افزایش سوداگری زمین و خرید و فروش اراضی، عدم آشنایی به صنعت توریسم و ... فقدان برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری‌های دولتی در این ناحیه 	<ul style="list-style-type: none"> مستعد بودن و آماده بودن منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم در جهت استفاده از منابع طبیعی و انسانی و معرفی آن به عنوان قطب مهم گردشگری در اطراف تهران وجود محصولات کشاورزی و بازار مناسب برای فروش آنها به گردشگران 	اقتصادی
<ul style="list-style-type: none"> افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت به سایر مناطق تفریحی نزدیک و رقیب (همانند درکه، اوشم و فشم، دربند و ...) تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن این منطقه در مقایسه با نواحی رقیب در آینده ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه نسبت به قبل از بین رفتن فرهنگ سنتی و محلی (همانند زبان، آداب و رسوم محلی و نوع پوشاک، معماری و مسکن و ...) با افزایش گردشگران 	<ul style="list-style-type: none"> افزایش انگیزه برای مسافرت و تفریح در بین مردم شهری و مردم حومه وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی این نواحی از جمله تهران و کرج و همچنین وجود شهر لواسان و سایر مراکز شهری و روستایی اطراف امکان عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب به گردشگران در مناطق تفریحی رقیب (همانند درکه، اوشم و فشم و ...) به علت تراکم بالا در مقایسه با این منطقه در آینده 	<ul style="list-style-type: none"> نامناسب بودن و ناکافی بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی فقدان نیروهای متخصص و آموزش‌دیده توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضای روستا در قالب ویلا و باغ‌های خصوصی 	<ul style="list-style-type: none"> سطح بالای آگاهی و سواد در بین مردم روستا و حس همکاری و مشارکت در بین روستاییان دارا بودن آداب و رسوم و فرهنگ محلی و سنتی و نیز مکان‌های تاریخی و دیدنی 	اجتماعی، فرهنگی
<ul style="list-style-type: none"> از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن همانند افزایش سیل، تخریب زمین‌های کشاورزی و مزارع روستایی آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این منطقه نسبت به نواحی رقیب 		<ul style="list-style-type: none"> نامناسب بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی نامناسب بودن تأسیسات و تجهیزات تفریحی و ورزشی 	<ul style="list-style-type: none"> وجود چشم‌اندازهای زیبا و منحصر به فرد به‌همراه فضای سبز و باغ در نواحی روستایی مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله تهران، لواسان و سایر شهرها و روستاهای اطراف وجود ارتفاعات و قله مرتفع جهت انجام ورزش‌ها و تفریحاتی از قبیل اسکی، کوهنوردی، راهپیمایی و ... دسترسی آسان و مناسب برای گردشگران وجود سد لتیان، رودخانه‌ها و چشمه‌ها و جاذبه‌های گوناگون آنها در این نواحی داشتن محیط آرام و بی‌سروصدا به خصوص برای شهرنشینان برای استراحت و تفریح 	اکولوژیکی
<ul style="list-style-type: none"> عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت به‌منظور گسترش و توسعه خدمات، تجهیزات و تأسیسات گردشگری در این نواحی 	<ul style="list-style-type: none"> افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور از توسعه روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی و کسب درآمد وجود نهادها و سازمان‌های مختلف دولتی و غیردولتی در تهران و لواسان برای حمایت و ارائه تسهیلات و خدمات مختلف به روستاها وجود نیروهای متخصص و باتجربه در مجاورت با این مناطق (تهران) 	<ul style="list-style-type: none"> عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران 	<ul style="list-style-type: none"> اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به‌وسیله گسترش توریسم به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای مناسب در جهت توسعه روستاهای این منطقه 	نهادی

تنظیم راهبردهای اساسی توسعه توریسم روستایی

رهیافت‌هایی که توریسم را به‌عنوان نوعی راهبرد برای نواحی روستایی به‌کار می‌گیرند، سعی دارند از طریق گسترش و بسط توریسم به‌عنوان جایگزینی برای فعالیت‌های کشاورزی، دو رویکرد را دنبال کند:

۱. توریسم روستایی به‌عنوان راهبرد توسعه، و

۲. متحول‌سازی نواحی روستایی کمتر توسعه‌یافته.

تنظیم راهبردهای اساسی توسعه توریسم براساس اهداف نهایی و راهبردی (استراتژیک) است. علاوه بر این، باید توجه شود که این راهبردها با هدف برطرف ساختن نیازهای روستاییان و گردشگران و کاهش مخاطرات اکولوژیکی ناشی از توریسم در محیط‌های روستایی در نظر گرفته شوند. در ادامه، راهبردهای اساسی در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، محیطی و نهادی بیان می‌گردند.

راهبردهای اقتصادی به‌منظور توسعه توریسم در دهستان لواسان کوچک

۱. زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی و کارآفرینان، برای سرمایه‌گذاری در صنعت توریسم

در دهستان لواسان کوچک از طریق شفاف‌سازی سیاست‌های دولتی و برنامه‌های محلی، نحوه دریافت مالیات و پراخت یارانه و تسهیلات بانکی و مانند اینها.

۲. تنوع‌بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات توریستی به‌منظور جلب رضایت گردشگران و بالطبع افزایش تعداد گردشگران در دهستان لواسان کوچک و همچنین به‌کارگیری طبقات مختلف مردم روستاها در فعالیت‌های متنوع و مختلف.

۳. بازنگری به نحوه سرمایه‌گذاری و توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات توریستی و اولویت‌دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به نواحی روستایی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر، همانند دهستان لواسان کوچک.

۴. برگزاری همایش‌ها و نشست‌های «توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت توریسم روستایی» به‌همت شورای شهر لواسان یا سایر دستگاه‌ها و مسئولان ذی‌ربط و کارآفرینان؛ دعوت از سرمایه‌گذاران مقیم ایران و خارج و ایجاد تسهیلات و امتیازات ویژه سرمایه‌گذاری در زمینه احداث هتل‌ها، مجتمع‌های اقامتی، تأسیسات تفریحی همچون پارک‌های تفریحی و جنگلی، ایجاد زمین‌های ورزشی و مؤسسات آموزشی و علمی چون باغ پرندگان، موزه تاریخ طبیعی و مناظر روستایی.

راهبردهای اجتماعی، فرهنگی با هدف توسعه توریسم در دهستان لواسان کوچک

۱. زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات مختلف توریستی و کسب درآمد از این طریق، و همچنین استفاده از مشارکت بخش خصوصی در زمینه‌هایی که مردم نمی‌توانند به مشارکت و یا سرمایه‌گذاری بپردازند.

۲. بهره‌گیری بهینه و هدفمند از افزایش انگیزه مسافران در بین طبقه شهرنشین و نیز نزدیکی با مراکز شهری پرجمعیت (تهران، لوسان و جز آن) در جهت بهره‌برداری از جاذبه‌ها و فرآورده‌های توریستی روستایی به‌منظور ایجاد اشتغال و درآمد برای ساکنان روستاهای مورد مطالعه.
۳. ضمن بازنگری به نوع و نحوه بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی در توسعه و تهیه و اجرای طرح‌ها و تجهیز مناطق روستایی مورد مطالعه، لازم است اقداماتی جدی از طرف نیروهای متخصص و نهادهای مختلف در جهت احیا و توسعه این مناطق صورت گیرد.
۴. آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری در روستاهای مورد مطالعه، به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم، می‌باید به گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم، مکان‌های خاص و سایر موارد آموزش داده شود.

راهبردهای محیطی و کالبدی به‌منظور توسعه توریسم در دهستان لوسان کوچک

۱. تأکید بر توسعه توریسم طبیعی^۱ و اکوتوریسم^۲ به دلیل وجود مزیت‌های نسبی برای توسعه این نوع توریسم در روستاهای مورد مطالعه.
۲. توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی لوسان کوچک و ایجاد نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکان‌ها و تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران و آموزش آنها.
۳. شناسایی و بهره‌گیری از جاذبه‌ها، فرآورده‌ها و دیگر مزیت‌های نسبی توریستی این نواحی (از جمله سواحل سد لیتان، رودخانه‌ها، چشمه‌ها، کوه‌ها، اماکن تاریخی و جز اینها) برای رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب.
۴. تمرکز عمده فعالیت‌های توریستی بر بهره‌برداری از منابع و جاذبه‌های موجود و بی‌استفاده توریستی همانند چشم‌اندازها، ارتفاعات و رودخانه‌ها، فضای سبز و نظایر اینها به‌منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال و توسعه روستایی.
۵. توسعه و گسترش توریسم کشاورزی^۳ به‌منظور بهره‌برداری مناسب از مناظر، مزارع و باغ‌های روستایی در جهت کسب درآمد و نیز جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی.

راهبردهای نهادی به‌منظور توسعه توریسم در دهستان لوسان کوچک

۱. تنوع‌بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی، خصوصیات بارز فرهنگی، معماری و آداب و رسوم روستایی این دهستان در شهر لوسان و تهران و شرکت در سایر جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و سمینارها به‌طور فعالانه.

۲. استفاده از نیروهای متخصص و باتجربه به منظور ایجاد تشکل‌های تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش توریسم از طریق نشست‌ها و جلسات مختلف با مردم منطقه مورد مطالعه.
۳. بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگی‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی در مناطق و مکان‌های توریستی.
۴. ایجاد هماهنگی بین نهادها و بخش‌های مختلف مرتبط، به منظور یکپارچه‌سازی کارکردهای توریستی روستایی، از طریق برگزاری نشست‌ها و به‌کارگیری تدابیر مدیریتی هماهنگ‌کننده، با حضور سازمان‌های دولتی، مردم و کارآفرینان.
۵. ضمن بازنگری به نوع و نحوه برنامه‌ریزی و حمایت دولتی از نواحی توریستی روستایی، بهره‌گیری منطقی از نهادها، قوانین و مقررات حمایتی در جهت توسعه و تجهیز زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات مختلف توریستی در نواحی روستایی مورد مطالعه صورت گیرد.
۶. بازنگری به قوانین و مقررات ارضی روستایی در روستاها و مکان‌های توریستی این ناحیه به منظور بهره‌برداری و استفاده از قسمت‌های مختلف آن برای عموم و همچنین جلوگیری از بورس‌بازی زمین.
۷. بازنگری و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه مورد مطالعه برای آموزش مردم و گردشگران، به منظور بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منابع و تأثیرات مثبت توریسم.

برنامه بلندمدت

۱. تشکیل ستادی به نام «ستاد توسعه گردشگری روستایی» در بخش‌داری لواسان، مرکب از نمایندگان شوراهای بخشدار، نیروی انتظامی، اداره بهداشت و شورای اصناف به منظور سازمان دادن و نظارت مستمر بر امور گردشگری لواسان و دهستان‌های تابع.
۲. ایجاد، بهبود و توسعه زیرساخت‌ها (جاده‌ها، مسیرهای ارتباطی روستایی، توسعه فناوری ارتباطات و جز اینها).
۳. برگزاری هر ساله همایش «توسعه گردشگری روستایی» در شهر لواسان.
۴. برگزاری همایش‌ها و نشست‌های «توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت توریسم روستایی» به وسیله شورای شهر لواسان.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

از آنجا که توانمندسازی روستایی از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل کشاورزی می‌تواند با افزایش درآمد خانوارهای روستایی، ایجاد اشتغال و تشویق تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی، به‌عنوان راهکاری برای بهبود رشد اقتصادی و اجتماعی در روستا باشد، می‌بایست در فرایند برنامه‌ریزی توسعه روستایی مورد توجه قرار گیرد. در این میان تأثیرات مثبت و منفی احتمالی گسترش توریسم در نواحی روستایی، باید در انتخاب نوع رویکرد به توسعه توریسم روستایی تأثیرگذار باشد. برای بهره‌مندی نواحی روستایی ایران از منابع و پتانسیل‌های طبیعی و افول بخش کشاورزی در اقتصاد

روستایی که افزایش مهاجرت‌های روستایی و کاهش کیفیت زندگی در روستا را به همراه دارد، می‌بایست در قالب چشم‌اندازی جامع و در رویکردی استراتژیک، به برنامه‌ریزی فرایند توسعه توریسم روستایی در ایران پرداخته شود. در رویکردهای راهبردی به توریسم روستایی، با شناسایی نقاط ضعف و قوت تلاش می‌شود تا از دل تهدیدهای موجود، فرصت‌هایی برای بهبود ساختار اجتماعی و اقتصادی روستا فراهم آید که توسعه روستایی را نیز باعث می‌شود. بر این اساس ضروری می‌نماید که در قالب ارزیابی و مکان‌گزینی مناطق توریسم‌پذیر، با شناسایی تأثیرات مثبت و تبعات منفی در قالب تحلیل عوامل راهبردی، به بازبینی شرایط خاص مناطق روستایی در ایران پرداخت تا بیشترین میزان کارآمدی در نتایج توسعه توریسم روستایی میسر گردد. علاوه بر این، ضروری به نظر می‌رسد که در فرایند توریسم روستایی حفاظت و نگهداشت محیط زیست، استفاده بهینه و متعادل از منابع طبیعی و دارایی‌های روستایی مورد توجه باشد تا در قالب توسعه پایدار روستایی، ضمن پاسداشت حقوق آیندگان از مواهب طبیعی روستا، امکان بهبود کیفیت زندگی معیشت پایدار روستاییان نیز تحقق یابد. این چنین است که هرگونه مداخله در ساختار روستا برای برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی توریسم روستایی، باید با افزایش آگاهی روستاییان، مشارکت‌سازی روستایی و دخیل کردن روستاییان در فرایند توریسم روستایی به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی پروژه، مورد توجه باشد. در ضمن، وجود حمایت سازمان‌های دولتی و تصویب بودجه‌های لازم برای توریسم روستایی امری اساسی است، چراکه علاوه بر گسترش صنعت توریسم روستایی به‌ویژه در مناطقی که کشاورزی به‌دلایلی به رشد معکوس دچار شده است، یا مناطقی که پتانسیل‌های طبیعی برای بخش کشاورزی وجود ندارد، بهبود زیرساخت‌ها و تعادل در ارائه خدمات و تسهیلات رفاهی در نواحی روستایی، در سطوح منطقه‌ای را به همراه دارد. بر این اساس، پیش از انتخاب رویکرد توسعه توریسم یا انتخاب نقاط توریسم‌پذیر روستایی، بایستی در فرایند ارزیابی تمامی نکاتی که در جداول بخش پیشین به آنها اشاره شد، مورد توجه و بازنگری کیفی قرار گیرد. در این زمینه پیشنهادهای زیر درخصوص منطقه مورد مطالعه بیان می‌گردد:

۱. با توجه به نتایج تحقیق و مشخصات محدوده، توسعه توریسم طبیعی و اکوتوریسم به‌دلیل وجود مزیت‌های نسبی برای توسعه این نوع توریسم در روستای مورد مطالعه.
۲. تشکیل ستادی به نام «ستاد توسعه گردشگری روستایی» شامل نمایندگان شوراها، بخشدار، نیروی انتظامی، اداره بهداشت و شورای اصناف به‌منظور سازمان دادن و نظارت مستمر بر امور گردشگری در لواسان.
۳. برای اقامت گردشگران و جلوگیری از اطراق شبانه آنها در حاشیه رودخانه و مناطق دیگر، احداث اقامتگاه و مهمانخانه‌های ارزان‌قیمت روستایی و خانه‌های اجاره‌ای در دستور کار قرار گیرد.
۴. توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی لواسان و ایجاد و نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکان‌ها و تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران.
۵. توسعه و گسترش توریسم کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مناظر، مزارع و باغ‌های روستایی با هدف کسب درآمد و جلوگیری از تخریب آنها.

۶. زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه و تجهیز روستاها از نظر زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات توریستی از طریق حمایت‌ها و تسهیلات دولتی.
۷. نظارت مستمر به‌وسیله ستاد توسعه گردشگری، بر رعایت نرخ مصوب و بهداشت کلیه اقامتگاه‌ها و مراکز گردشگری.
۸. استفاده از نیروهای متخصص و باتجربه به‌منظور ایجاد تشکل‌های تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش توریسم به مردم منطقه مورد مطالعه.
۹. بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات ویژه به‌منظور کاهش مخاطرات و آلودگی‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی در مناطق و مکان‌های توریستی در منطقه مورد مطالعه.
۱۰. ایجاد بازارهای روزانه و هفتگی صنایع دستی روستایی و سایر تولیدات روستایی، کشاورزی و همچنین غرفه‌های کالاهای فرهنگی در فصول ورود گردشگران در محدوده مورد مطالعه.

منابع

- خیاطی، مهدی، ۱۳۸۲، **توریسم روستایی و تأثیر آن بر جوامع روستایی تایلند**، ماهنامه اقتصادی - اجتماعی جهاد کشاورزی، ص. ۷۳.
- سازمان جغرافیایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶، **فرهنگ جغرافیایی آبادی‌های کشور**، شهرستان شمیرانات، جلد ۳۸، ص ۳۶۴.
- مرادی مسیحی، وراز، ۱۳۸۱، **برنامه‌ریزی استراتژیک و کاربرد آن در شهرسازی ایران - نمونه موردی کلان‌شهر تهران**، نشر شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
- مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵، **نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن**، استان تهران.
- DOT, 1993, **Rural Tourism: Tourism Discussion**, Paper Number 1, Commonwealth Department of Tourism, and Canberra.
- DOT, 1995, **Cultivating Rural Tourism**, Department of Tourism, AGPS, Canberra.
- DOT, 1995, **Tourism - Australia's Passport to Growth: A National Tourism Strategy**, Implementation Progress Report Number 2, October 1995, Commonwealth Department of Tourism, Canberra..
- Fleischer, A., 1997, **Rural Tourism In Israel**, *Tourism Management*, Vol. 18, NO.6, Elsevier, PP.367-372.
- Fleischer, Aliza and Anat Tchetchik, 2002, **IS Agriculture an Important Component of Rural Tourism?** Available: departments.agri.huji.ac.ileconomicskenes-fleischer.pdf.
- Gunn, C. A., 1988, **Tourism Planning**. 2d Ed. New York: Taylor and Francis.
- McClaren. M., 1996, **Strategic planning, The best way to predict the future is to create it**.
- Oppermann, M., 1996, **Rural Tourism in Southern Germany**, *Annals of Tourism Research*, Vol 23, Num 1, Pergamon Press, USA.
- Sears, D. W., and N. Reid, 1992, **Rural Strategies and Rural Development Research: An Assessment**, *Policy Studies Journal*, 20 (2): 301-9.

- Swarbrooke, J., 1996, **Culture, Tourism, and Sustainability of Rural Areas in Europe in**
- Robinson, M., Evans, N., Callaghan, P., 1996, Managing Cultural Resources for the**
Tourist: Tourism and Culture - Towards the 21st Century (Conference Proceedings),
University of North Umbria, Newcastle.
- Woods, Mike D., V. Jack Frye, and Stanley R. Ralston, 1999, **Blueprints for Your**
Community are Future: Creating a Strategic Plan for Local Economic Development.
Stillwater, OK: Oklahoma Cooperative Extension Service, WF-916.
- Woods, Mike, 2000, **Diversifying the rural economy: Tourism development,** Available:
srdc.msstate.edupublicationswoods.pdf 20_WTO (1994) National and Regional Tourism
Planning: Methodologies and Case Studies, London: World Tourism Organization and
Rout ledge.

